Використана література:

1. Козаченко О. О. Імідж університету у мережі Facebook (Львівський національний університет імені Івана Франка та Ягеллонський університет як case-study): динаміка змін 2017-2023 років / Козаченко О.О., Марусяк Т.С. // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – Вип. 16. – 2022. – С. 160-168

Попов В. Ж.
zhanovich55@gmail.com
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри соціології
факультету управління персоналом, соціології та психології
КНЕУ імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

АКАДЕМІК В.І. ВЕРНАДСЬКИЙ ПРО ЧУТКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

Потреба громадян інформації у період революції 1917-1920 гг. часто задовольнялася плітками та чутками. Характер чуток залежав від конкретної ситуації в регіоні, та формував відповідні суспільні настрої. Академік В.І. Вернадський, який перебував у ці роки в різних містах України, разом з рештою співгромадян переживав всілякі труднощі, і фіксував у своєму щоденнику різні відомості, які вислуховував у чергах, у транспорті, від знайомих та незнайомих співрозмовників.

У березні 1918 р. у Полтаві Вернадський записав у щоденник: «Весь час тривожно. Чекають на все. Все населення Полтави нервове, приховано озлоблене, змучене» [1, с. 54]. Озлобленість простих городян виражалася в наростанні панічних настроїв, що підігрівалися відповідним змістом пліток. Одного вечора покоївка академіка Оксана повернулася засмучена і схвильована: «Їй сказали, що скоро різатимуть буржуїв, і заріжуть прислугу, оскільки вона за «буржуїв» [1, с. 54].

Подібні чутки поширювалися дуже швидко, іноді несподіваними шляхами. Знайомий залізничник казав Вернадському про те, що «невідомі люди, що зустрілися, попереджали про підготовку побиття буржуазії, і пропонували брати в ньому участь, кажучи, що добре платять» [1, с. 54].

Поруч із тривожними чутками циркулювали обнадійливі відомості, які, зазвичай, виявлялися хибними. Полтава навесні 1918 р. жила надіями на «різку зміну настрою села», та на «українські та чехословацькі небільшовицькі дружини» [1, с. 55].

Обиватель, на думку академіка, шукав у цих чутках психологічного захисту. Часто не було відомостей про те, що відбувалося не тільки в країні, а навіть і на сусідній вулиці: «Як дивно — чути кулемет, і не знати, чи відбувається що-небудь у місті?» [1, с. 62]. Загалом ситуація характеризувалася станом «повної відрізаності» від подій.

Майже на кожній сторінці Вернадський повертався до настроїв полтавців: «Місто сповнене чутками» [1, с. 61], «Місто повне чуток. Місцева газета дуже бідна на інформацію» [1, с. 64], «Вся Полтава сповнена чутками, і найчастіше, здавалося б, достовірне свідчення очевидця виявляється фантазією» [1, с. 65], «Ходять чутки про заняття Петрограда, що відбулося» [1, с. 65], «Крим, кажуть, узятий німцями, татарами та румунами» [1, с. 69, 70].

У 1919 році в щоденнику Вернадського з'явилися нові записи про чутки у Києві: «Положення зовсім неясне. У місті всілякі чутки: Київ обложений французами та петлюрівцями — а більшовицькі газети переповнені вістями про перемоги більшовиків. Обиватель не вірить». А ось запис у останній день лютого: «На диво важке та незрозуміле становище. Ніхто нічого не знає. Абсолютно відрізані від світу. Газети переповнені брехнею, й обертаються навколо дрібних і вузьких суперечок. Київ сповнений чуток» [1, с. 130, 132].

І знову надії мирних обивателів не виправдовувалися, «достовірні звістки під час перевірки виявляються невірними». Мова знову йшла про швидке падіння більшовиків, «про бої біля Фастова, взяття Петрограда, прихід союзників» [1, с. 132].

У вересні 1919 р., коли у Києві були білогвардійці, характер чуток змінився. У товарному вагоні, що прямував із Києва до Полтави, кияни ділилися з Володимиром Івановичем страхами «перед можливим приходом більшовиків». Цього разу академік був надто оптимістичний: «Мені здається це неможливим, окрім якогось катастрофічного варіанту розвитку подій» [1, с. 137]. Як тепер відомо, катастрофа все ж таки сталася.

Місяцем пізніше від оптимізму не залишилося сліду. Хоча і виходили місцеві газети, і влада розклеювала оголошення про відступ більшовиків, із закликами до мешканців зберігати «повний спокій», кияни скептично сприймали запевнення у міцності нинішнього режиму. «Занадто вся влада обманювала, і маса населення не вірить у міцність добровольчої влади» [1, с. 171].

Наприкінці громадянської війни, у блокованому червоними Криму, місцеві мешканці знову опинилися в полоні різноманітних чуток. В.І. Вернадський у серпні 1920 р. записав у щоденнику: «Ніхто нічого не знає, користуються чутками найнеймовірнішими». У листопаді, за оцінкою Вернадського, у місті циркулювали «дикі чутки — звичайні міражі, які живили настрій» [1, с. 96, 110].

Причину живучості «найнеймовірніших чуток» Вернадський бачив не лише у потребі людей у психологічній розрядці, а й у нестачі офіційної інформації: «Ми всі харчуємося тут бездарною та беззмістовною пресою, ще гірше, ніж на Дону» [1, с. 97].

Цікавим спостереженням академік поділився, висловившись про роль базарних торговців у поширенні відносно достовірних новин: «Базар вірніше відбиває становище стосовно більшовиків, ніж інші міські чутки. «Низи» мають зносини з більшовиками, і передають відповідні настрої та припущення, хоча б і у спотворених та перебільшених формах» [1, с. 20].

Отже, інформаційний вакуум у суспільстві безперервно заповнювався чутками, що стрімко розповсюджувалися. Характер чуток залежав від політичної ситуації в країні загалом, та в окремих регіонах зокрема. Їхній зміст визначався реальним або уявним співвідношенням сил між ключовими військово-політичними гравцями, життєво важливими інтересами різних соціальних груп,

психологічним станом основної маси населення, соціальними очікуваннями окремих категорій громадян.

Використана література:

1. Вибрані наукові праці академіка В.І. Вернадського. Том 9 / В.І. Вернадський. Щоденники (1917-1921). К.: НАНУ, 2011. – 326 с.

Попович А. М.
anna.popovych@uzhnu.edu.ua
кандидат соціологічних наук, доцент
доцент кафедри соціології та соціальної роботи
факультету суспільних наук
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ПОВСЯКДЕННОЇ КОМУНІКАЦІЇ В ГРОМАДАХ

Війна як випробування надзвичайного рівня складності поставила багато викликів перед територіальними громадами. Змінилася звична конфігурація повсякденного спілкування у цих локальних спільнотах, адже змінилася структура населення. Інституціалізована допомога ветеранам та членам їх родин, на відміну від категорії внутрішньо переміщених осіб, лише формується. Державна ветеранська політика спрямована на перехід ветеранів від військового до цивільного життя. Започатковано інститут помічника ветеранів, створюються центри ветеранського розвитку та реабілітаційні центри. Обговорюється введення посади військового омбудсмена для службовців сил оборони. Реалізуються проєкти щодо комплексної соціальної послуги формування життєстійкості, соціального супроводу військовослужбовців та членів їхніх сімей у військових частинах. Згадані та інші нововведення зосереджені на психосоціальній допомозі, адаптації, безбар’єрності, перекваліфікації, можливостях започаткування бізнесу тощо.